

Fazail
İsmayıl
Böyükkişi

Bütün Azərbaycan Ocaqları Abbas Lisanının hüquqlarının müdafiə komitəsinin müavini

(əvvəli ötən sayımızda)

Əmin bəy "Əsrimizin Siyavusu əsərində" sevgili Azərbaycanı ilə fəxr edərək deyirdi ki Şərqdə ilk dramaturq (Mırzə Fətəli Axundzadə), ilk bəstəkar yetirən də (Üzeyir Hacıbəyli) və ilk demokratik Cümhuriyyət qurana Azərbaycan olmuşdur. Əmin bəyin ictimai-siyasi fəaliyyətinə diqqət yetirəndə görürük ki, onun bu fəaliyyəti sanki Azərbaycanın bütöv, Azərbaycan xalqının xoşbəxt olması üçün Tanrıının yazdığı alın yazısıdır. Belə ki, Əmin bəyin ictimai-siyasi fəaliyyətə başladığı 1902-ci ildən 1955-ci ilə qədər tarixinə diqqət yetirəndə görürük ki, o harda və hansı şəraitdə ictimai-siyasi fəaliyyət göstərisə onu bütün varlığıyla təşənə-təşənə ən əvvəl günyeli-quzeyli Azərbaycanın taleyini düşündür.

O, "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başladığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzetində müntəzəm olaraq tam təfsiləti ilə qələmə alırdı. Eyni zamanda çar Rusiyasının Osmanlı Türkiyəsinə qarşı bu müharibəyə 1878-ci ildən hazırlaşdığını və Osmanlı Türkiyəsində yaşayan ermənilərdən, kürdlərdən, yunanlardan və digər etnik azlıqlardan istifadə etmək fikrində olduğunu, müharibə vaxtı onları silahlandırib Osmanlı İmpriyasına qarşı döyüşməyə təhrik etmək istədiyini da açıq-aydın şəkildə qələmə alırdı.

Hələlik Əmin bəyin bu elmi irsindən və ictimai-siyasi mübarizəsindən əməli çekilde düzgün nəticə çıxaran Güney Azərbaycanının görkəmli ictimai-siyasi xadimi, azadlıq

aşıqi, vətən fədaisi, istiqbal təşnəsi hazırda Ərdəbil həbsxanasında 16 il həbs cəzasına və oğuz türklərinin çox yamasadığı Yəzdə ailəsi ilə birlikdə iki il siyasi fəaliyyətlə məşğul olmasın deyə fars molla rejimi tərəfindən sürgün edilən Abbas Lisanidir. İndi Guney və Quzey Azərbaycanındakı və yer üzərindəki bütün Oğuz türklərinin, və dünya türklərinin ən vacib vezifələri və ən görəcəyi işləri Abbas Lisanini fars molla rejiminin zindanından çıxardılması uğrunda mübarizəyə qalxmaları onun azadlığını nail olmaları və azad seckisi keçirərək onu Büttöv Azərbaycan Dövlətinin ilk demokratik prezidenti seçmələridir. Yalnız bundan sonra Büttöv Azərbaycan Dövləti türk dünyası və Turanın əbədi və ən parlaq gününi ola bilər. İnşallah belə də olacaqdır.

"Azadlıq dünyani əhatə edən bir fikirdir. Bir tək insan, bir tək əsir millət qaldıqca dünya həqiqi azadlıq və əmniyyət üzü görə bilmez". 1918-ci ilin mayısındaki tarixi qərarları ilə azad milletlər dəstəsində yer alan Qafqaziya millətlərinin azad milletlərin müqəddəratları ilə bağlanmışdır. Rusiyadan ayrılmadan bir irtica, başqalarından ayrılmadan bir inqilab olduğunu söyləyən sovet diktatoru Stalin ölmüşdür, amma onun ikiyüzlü sistemi-stalinzm hələ qalmaqdadır. Bu sistem gün keçidkə dənənya həqiqətləri ilə qarşılaşmaqdə haqq ile batıl, yalan ilə doğru üz üzə gəlməkdədir. Şübhəsizdir ki, bir gün həqiqət parlayacaq, azadlıq əsasını, BM prinsipini və ənsən haqlarını tutan təref qalib gələcəkdir. Bu qəlibiyyət qüvvəti qızıl istibdad zülmü altında inleyen əziz vətənimizde 1918-ci ilin 28 mayısı kimi yenidən doğacaqdır. Buna qətiyyən şübhə etmeyiniz.

Vətəndaşlar! Üçüncü İstiqlal bayrağını döşlərində gəzdirən buradakı vətən ayrısı bizlərdən,

orada hər türlü (formada) qorxu ve tehdid altında qəbləri istiqbal eşqi ilə çirpinan azadlıq ayırsı sızlərə candan salamlar göndərir. 28 mayıs İstiqlal qurbanlarının əziz ruhları həzərində hörmətlə əyilir və hər iki tərəfi birləşdirən milli böyük həsrəti şairin deyişi ilə dileyərəm:

Sən bizimsən, bizimsən, durduqça bədənimdə can,
Yaşa, yaşa, çox yaşa ey şanlı Azərbaycan!

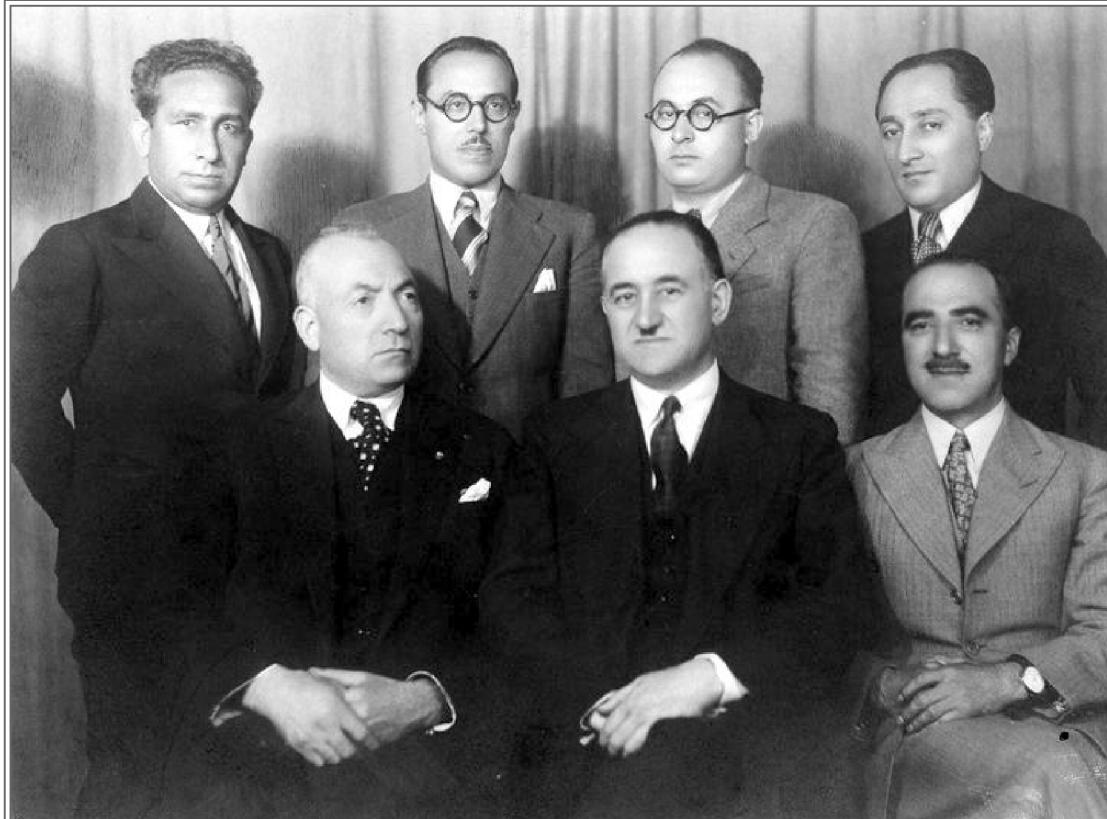
Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin Azərbaycan İstiqlalının 35 illiyi ilə bağlı 1953-cü ildə Amerikanın səsi radisosunda Azərbaycana müraciəti.

Bu əsəri 1884-cü il yanvar ayının 31-də anadan olan Azərbaycan Milli Qurtuluşhərəkatının böyük ideoloqu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin anadan olmasının 136-ci ildönümüne və Azərbaycan ərazisinin bütövlüyü Oğuz Türklerinin milli İstiqlaliyyəti uğrunda ye-

nilməz mübariz, hazırda 16 il həbs cəzasına və 2 il siyasi fəaliyyətlə məşğul olmaması üçün uzaq Yezdeq sürgün edilən 18 fevral 1967-ci ildə Ərdəbil şəhərində anadan olan Abbas Lisaninin anadan olmasının 54-cü ildönümüne həsr edirəm. Müqəddəs amal və mətbət sahibi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və Abbas Lisan Oğuz Türklerinin qəlbində əbədi yaşayan tarixi şəxsiyyətlərdir. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə vətən və millət uğrunda öz haqq mübarizəsinə şərəflə başa vuraraq haqq dünəsına qovuşsa da Abbas Lisanının vətən və millət uğrunda haqq mübarizəsi hələ qarşıladdır. İnşallah onun bu haqq mübarizəsi Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin milli dövlətçilik ideologiyasından və çoxşaxəli elmi irsindən bəhrələnərək Azərbaycan ərazisinin bütövlüyü və Vahid Azərbaycan Demokratik Respublikasının dünənin ən qüdretli dövlətlərindən biri olması ilə nəticələnəcək!!!

Müəllif

Davamız Azərbaycan davasıdır!

İndisə qısaca olaraq Əmin bəyin ictimai-siyasi fəaliyyətinin coğrafiyasına (yeni trayektoriyasına) diqqət yetirək. Əmin bəy 1902-1909-cu illərdə də Quzey Azərbaycanında ictimai-siyasi fəaliyyət göstərmişdir. 1908-1909-cu illərdə çarzının Quzey Azərbaycanda təzyiqi gücləndirdiyinə görə Əmin bəy 1909-1911-ci illərdə Güney Azərbaycanına, (Qacarlar Dövlətinə) mühabicət etməyə məcbur oldu. O, Güney Azərbaycanında olduğu müddətdə həm "Yeni-İran" qəzeti-nin baş redaktoru kimi fəaliyyət göstərdi, həm də Məşrutə hərəkatında fəal iştirak etdi. O, Məşrutə hərəkatının liderləri Səttar xanla, Bağır xanla və digərləri ilə həm səngərlərdə vuruşurdu, həm bir süfrədə çörək yeyirdi. Həm də onların

Məşrutə düşmanlarına və Çarizmə qarşı apardığı mübarizəni baş redaktoru olduğu "Yeni-İran" (Nov-İran) səhifələrində geniş işqlandırdı. Tez-tez rus kazakları Məşrutə hərəkatının döyüşçülərinə hücuma keçirdi. Belə olduğu hallarda Məhəmməd Əmin də, Səttar xan da, Bağır xan da və bu hərəkatın digər fəalları da Osmanlı səfirliyinə siğinirdilar. Amma həmin dövrədə Quzey Azərbaycanından Məşrutə hərəkatında iştirak etməyə gelən sosial-demokratlar rus kazakları onlara hücum etdiyi vaxtlarında rus səfirliyinə siğinirdilar. Bundan da belə bəlli olurdu ki, kimlərin adamları kimlərdir. Məhəmməd Əmin İranda olduğu iki il müddətində öz məslekdaşları Seyid Həsən Tağızadə və digərləri ilə birlikdə Avro-

pa təməyllü "İran Demokratik Partiyasını" yaratdı. O eyni zamanda İranda olduğu müddətdə Azərbaycan türkərinin bəşəriyyətin səadəti-ni, xoşbəxtliyini düşünərək fars dilində iki kitab nəşr etdirmişdir. 1911-ci ildə çarzının İrana təzyiqi gücləndiyindən Məhəmməd Əmin "Yeni İran" qəzeti-nin nəşrini dayandırıb Türkiyəyə mühabicət etməyə məcbur oldu. O, 1911-1913-ci illərdə ədəbi-siyasi fəaliyyətini Osmanlı Türkiyəsində davam etdirdi. O, Türkiyədə dövrün ən açıq fikirli qəzet və dərgilərində məqalelərlə çıxış etdi. Həmin dövrə Mehəmməd Əmin bəyin qəzeti-nin nəşr olunan "İran türkləri" əsəri o dövrün bütün mütərəqqi ziyanlıları və türkçüləri arasında böyük hüsnən rəğbət qazandı. 1913-cü ildə Romanoflar sülaləsinin

hakimiyyətdə olmasının 300 illiyi münasibətilə rus çarı ikinci Nikolay əfvi ümumi (bağışlanma) verərək bütün mühabirlərin öz vətənlərində yaşamasına icazə verdi. Beləliklə Əmin bəy 1913-1920-ci illər arasında yenidən Quzey Azərbaycanında yaşadı və misli bərabəri olmayan ictimai-siyasi fəaliyyətini burda daha mütəşəkkil və daha ardiçil şəkildə davam etdirməyə başladı. O bu müddətdə həm "Müsavat" Partiyasının təşkilətlenməsi, ideoloji cəhətdən güclənməsi sahəsində böyük işlər gördü, həm də 1915-ci idən gündəlik dərc olunan "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlıdı. O, "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd Əmin bəy Çar Rusiyasının, Osmanlı Türkiyəsini tamamilə çökdürrək onun paytaxtı İstanbullu ələ keçirmək məqsədində olduğunu "Açıq söz" qəzeti-nin nəşrinə başlığı dövrədə artıq Osmanlı Türkiyəsi ilə Almaniyani müttəfiqlər – İngiltərə, Fransa, çar Rusiyası, Avstra-Macaristan və digər ölkələr birinci Dünya müharibəsinə cəlb etmişdi. Məhəmməd